

Departementaal vertrouwelijk
Duiding Maatschappelijke impact
COVID-19 (nr.19)

Maandag 1 februari 2021
Geactualiseerd tot 11:30 uur

Kerneenheid
Analyse

Duiding

- De recente protesten met ongeregelheden kunnen grofweg verdeeld worden in drie categorieën: 1) protest met kleinschalige openbare-ordeverstoringen (bijv. Den Haag op 20 augustus); 2) demonstraties die worden gekaapt door een radicale onderstroom en reischoppers (Amsterdam op 17 en 24 januari); en 3) louter rellen (Eindhoven 24 januari en de avondklokrellen). De laatste groep reilt als uitlaatklep, uit verveling en staat los van de coronaprotesten.
- Met name rond de avondklokrellen waren er afgelopen weekend oproepen tot nieuwe protesten, maar dit leidde niet tot nieuwe ongeregelheden. Daartegenover stond vorige week het optreden van voetbalaanhangers en boeren; hoewel goedbedoeld ondergraaft dit het geweldsmonopolie van de politie en kan het in de toekomst leiden tot een problematische verhouding met ordehandhavers.
- Afgelopen weekend waren er weinig grote ongeregelheden. De protesten op het Museumplein in Amsterdam op 17 en 24 januari trok een breed scala van mensen die gehoor gaven aan de verkapte demonstratie-oproep ("koffie drinken"). Vanwege de rellen was dit voor zondag 31 januari afgezegd.
- Over het algemeen blijft er draagvlak voor het overheidsbeleid, maar de onthullingen rond de aankoop van sneltesten, het privacy schandaal bij de GGD, het langzame vaccinatiebeleid (en onduidelijkheid over vaccinatiecijfers), de langzaam dalende besmettingscijfers, en het door velen gevoelde gebrek aan perspectief draagt bij aan het ongenoegen over de aanpak.
- Het (maatschappelijk) ongenoegen dat aan veel protesten ten grondslag ligt, heeft sinds Pim Fortuyn voet aan de grond gekregen. Het kent geen ideologische basis, maar verandert telkens van kleur en gedaante en gaat toch steeds over hetzelfde: het idee niet gehoord te worden.
- De populistische cocktail die aan dit ongenoegen en enkele ordeverstoringen na demonstraties ten grondslag ligt bestaat uit vier elementen: 1) 'de politiek' afschilderen als elitair en losgezongen van 'het volk'; 2) de coronamaatregelen *framen* als een ernstige inbreuk op 'de vrijheid' en het optreden tegen demonstranten neerzetten als 'dictatuur', 3) twijfel zaaien over de ernst van de pandemie of deze ronduit ontkennen en 4) 'de pers' beschuldigen van bewuste instandhouding van deze leugens.

Situatiebeeld

Draagvlak voor de maatregelen

- Over het algemeen is de steun voor de coronamaatregelen licht gestegen, zo blijkt uit een peiling van I&O Research. De tweede helft van januari steunde 75 procent van de Nederlanders (t.o.v. 72 procent in de eerste helft) de manier waarop het kabinet in het algemeen omgaat met de coronamaatregelen.
- De daling van het aantal mensen met een positieve coronatestuitslag zet door, maar het gaat te langzaam volgens het RIVM. Ook de opmars van de Britse variant in Nederland en de eerste signaleringen van de Zuid-Afrikaanse en Braziliaanse varianten baren zorgen. Het kabinet werkt aan een exitstrategie om te voorzien in perspectief.
- Nederland staat wat betreft de vaccinatiegraad ver onder het Europese gemiddelde, alleen Bulgarije doet het slechter. Nederland slaagt er niet in deze achterstand in te lopen. Het regelmatig aanpassen van de vaccinatiestrategie vanwege een wijziging van de volgorde van de verschillende groepen of vanwege leveringsproblemen van farmaceuten hebben een nadelig effect. Vanuit de Tweede Kamer en de samenleving klinkt steeds meer kritiek.
- Vanwege een nieuwe rekenmethode was zondag een forse stijging in het aantal vaccinaties te zien: van 226.000 naar 346.000. Hier bestaat onduidelijkheid over: volgens het ministerie van VWS werden cijfers van huisartsen en ziekenhuizen pas later meegeteld, volgens ziekenhuizen is dat 'aperte onzin'.
- Door de leveringsproblemen van AstraZeneca krijgt Nederland in het eerste kwartaal 1,5 miljoen doses in plaats van de 4,5 miljoen die men verwachtte. De Nederlandse vaccinatiestrategie rust zwaar op dit vaccin. Ook Moderna heeft laten weten minder vaccins (9.600 doses minder in geval van Nederland) te leveren door een aanpassing in een productiefaciliteit. Andere tegenvaller is dat het EMA nu expliciet aanraadt de tweede dosis Pfizer/BioNTech vaccin na drie weken toe te dienen.
- Het vaccinatiebeleid zorgde voor veel onduidelijkheid en onvrede onder ouderen en hun omgeving. Huisartsen pleitten voor inenting per regio. Het RIVM heeft naar aanleiding van de klachten toestemming gegeven om alle bewoners in één keer te vaccineren.
- Vier IC-artsen pleitten in een brief in NRC voor versoepelingen van de coronamaatregelen. Volgens de medici moeten we 'accepteren dat er als gevolg van corona meer mensen zullen overlijden'. De sociale en economische problemen wegen niet op tegen het 'redden' van coronapatiënten, die vaak ook na behandeling nog lang klachten houden.
- Follow The Money (FTM) meldde vrijdag dat het ministerie van Volksgezondheid miljoenen sneltests heeft aangeschaft die niet voldoen aan de officiële eisen, terwijl fabrikanten die kwalitatief betere testen hebben buiten de deur zijn gehouden en er geen Europese aanbestedingsprocedure is gehouden.

- Het primair onderwijs en de kinderopvang kunnen 8 februari weer geopend worden. Volgens het OMT-advies brengt versoepeling weliswaar een 'reëel risico' met zich mee voor het aantal ziekenhuis- en IC-opnames maar de meerderheid van het OMT erkent dat er 'ruimte gewenst is voor perspectief en enige versoepeling'. O
- Onderwijsbonden en de sectorraad willen duidelijkheid over extra veiligheidsmaatregelen voor docenten voordat de scholen heropend worden. Een door een docent gestarte petitie om het basisonderwijs pas te heropenen nadat het onderwijspersoneel is gevaccineerd is maandagochtend al meer dan 14.000 keer ondertekend.
- De horeca zegt niet meer te kunnen accepteren dat ze zonder enig wetenschappelijk bewijs de achtergestelde sector blijven en willen tegelijk met de winkels open.
- Zowel de NRC als het KRO-NCRV programma Propaganda gaan in op de rol van ██████████ in het coronadebat. Daaruit komt naar voren dat ██████████ informatie die niet in ██████████ straatje past terzijde schuift en zonder veel wetenschappelijke basis handelt. Door ██████████ connecties als ██████████ kon ██████████ desondanks grote invloed uitoefenen. 5.1.2e

Maatschappelijk ongenoegen

- Het weekend is grotendeels rustig verlopen. De politie was voorbereid op nieuwe demonstraties, meerdere gemeenten stelden een noodverordening in. De politie heeft ingegrepen in Amsterdam en Maastricht. In andere plaatsen zijn meerdere mensen weggestuurd (Venray, Leerdam) of aangehouden (Apeldoorn) maar grootschalige ongeregelheden bleven daar uit. Daarnaast zijn in het hele land weer mensen opgepakt wegens opruiing.
- De coronateststraten van GGD Gooi- en Vechtstreek worden beveiligd nadat vrijdagochtend bij de Hilversumse teststraat 'brandbare goederen' aangetroffen waren met daaraan vastgemaakt een stuk vuurwerk. 5.1.2e
- ██████████ 'Nederland in verzet, weg met dit kabinet' had op Facebook aangegeven om zondag geen 'koffie te gaan drinken' op het Museumplein in Amsterdam, in tegenstelling tot 17 en 24 januari. ██████████ suggereert dat meerdere mensen ██████████ stille protest moeten volgen tot het geweld is ingedamd.
- De honderden demonstranten in Amsterdam weigerden in eerste instantie een politiebevel om te vertrekken en een organiseerde een 'sit in', maar het merendeel vertrok even later ordelijk.
- Onderzoek van het Eén Vandaag Opiniepanel toont aan dat mensen massaal (94%) hun afkeer uitspreken tegen de ongeregelheden van vorige week. Bijna 70 procent van de deelnemers aan een opiniepeiling van de Telegraaf vindt dat het demonstratierecht tijdelijk opgeschort mag worden in een poging meer rellen te voorkomen.
- In meerdere steden waren buurtbewoners, voetbalsupporters of boeren op straat om hun stad te beschermen. Experts waarschuwden voor de gevaren van nieuwe burgerinitiatieven van groepen die een gecompliceerde verhouding hebben met het openbaar bestuur. Naast het gevaar van eigenrichting, staan de coronamaatregelen en de avondklok niet toe in groepsverband samen te komen. Burgemeesters reageerden verschillend op de geboden hulp. Het Veiligheidsberaad heeft geen gezamenlijk standpunt naar buiten gebracht.
- Ook een aantal prominente anti-overheidsactivisten en virus sceptici nemen op sociale media afstand van de plunderingen en roepen op tot vreedzame dialoog met de politie. Anderen, inclusief QAnon-aanhangers, suggereren juist dat politie in burger aanstichters zouden zijn van de rellen en deze orkestreren om meer verwarring en chaos te zaaien onder de demonstranten.
- Op Telegram delen relschoppers tactieken om weerstand te kunnen bieden tegen de politie en de Mobiele Eenheid.
- Rechtbanken maken zich op voor reeksen (super)snelrechtzittingen tegen relschoppers die zich schuldig maakten aan vernielingen, opruien tot rellen of het belagen van politiemensen. De eerste celstraffen en boetes zijn deze week al opgelegd; ook is er beslag gelegd op bankrekeningen en waardevolle goederen om de schade te verhalen op de daders. Het OM en de rechtbank geven het signaal af dat oproepen tot rellen en geweld niet worden getolereerd. Niet alleen het plaatsen, ook het delen van een oproep op sociale media is strafbaar.
- ██████████ verkondigt op ██████████ sociale media kanalen dat ██████████ 'signalen' heeft ontvangen dat er binnenkort verstandelijk gehandicapten het Moderna-vaccin ontvangen. ██████████ noemt dit 'onwettig'. Daarnaast roept ██████████ op om WOB-verzoeken bij de NCTV in te dienen.
- ██████████ heeft een nummer uitgebracht getiteld ██████████ waarin ██████████ ageert tegen de coronamaatregelen. Ook ██████████ maakt ██████████ opwachting in de videoclip. ██████████ wenste Geert Wilders in het verleden een nekschot toe en werd in 2019 veroordeeld voor smaad en laster. De video is in twee dagen tijd 20 duizend keer bekeken. 5.1.2e

Maatschappelijke ontwrichting

- RTL Nieuws onthulde dat op grote schaal gehandeld wordt in persoonsgegevens (waaronder burgerservicenummers, waarmee identiteitsfraude kan worden gepleegd) afkomstig uit twee coronasystemen van de GGD (Coronit en HPzone Light). De Fraudehulpdesk meldt dat mogelijk vorig jaar al misbruik is gemaakt van deze gegevens. De GGD zou interne kritiek van medewerkers over de vele privacyproblemen rondom de coronasystemen weggewuifd hebben, hulp van het ministerie van VWS bij privacyproblemen werd geweigerd. Ondanks de signalering duurde het een week voordat het lek gedicht werd.
- Deze en eerdere privacy schandalen kunnen ervoor zorgen dat minder mensen zich durven te laten testen. De Autoriteit Persoonsgegevens zegt zeer veel telefoontjes van ongeruste mensen te krijgen, maar kan op dit moment niets voor hen doen.